

ՇԷՅՔՍԲԻՐ¹ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԵՒ ՆՈՐ ՓՈՐՁԻ ՄԸ ՓՈՔՐԻԿ ՆՄՈՅՇԸ

Հոս կը հրատարակենք մեր ընթերցողներուն հետաքրքրութեան համար Ծէյքսպիրի Մակբեթէն հայերէն թարգմանութեան նոր փորձ մը, կատարուած գեղարուեստական նալատակով բուն ընագրի վրայէն եւ համեմատուած ուրիշ թարգմանութիւններու հետ :

Տիեզերահռչակ թատերադրին ողբերգութիւնները միշտ եւ ամէն ժամանակի համար թարմութիւն ունին եւ աղբիւր են ներշնչութի ու նմանութեան: Մեր մէջ եղած թարգմանութիւնները սակայն՝ այդ մեծ բանաստեղծին արտայայտութեան հօր շնորհ, դադափարներու զօրութիւնն ու թոխջը, զգացումներու կենդանութիւնն ու ջերմութիւնը, հոգեբանական աղբեցիկ տեսարաններու գեղեցկութիւնը եւ կամ սարսափը կարծես չեն տար մեզի՝ լեզուական վայելուչ ու տաղաչափական խիստ, կշռուած՝ ձեւի պակասէն: Եւրոպացիները աւելի ճաշակաւոր թարգմանութիւններ ունին:

Մեզի ծանօթ Շէլքսպիրի հայ զլխաւոր թարգմանիչներն եղան Յովհաննէս Խան Մասեհեան եւ Ստ. Մալխասեանց. սա աւելի հետամուտ եղաւ տալու վայելուչ ձեւ մը նոյնիսկ փորձն ընելով հայկական չափով վերածելու (ինչպէս Մակբեթ ողբերգութիւնը), բայց անյաջող, նախ՝ այդ չափին դժուարութեան պատճառաւ՝ որուն կշռոյթի եւ ներդաշնակութեան դադանիքը, կարելի է ըսել, զայն հնարող Բաղրատունիին մէջ մնաց միայն, ու երկրորդ արեւելահայ բարբառին համար՝ որ չունի արեւմտահայերէնի զօրութիւնը։ Բացի այս երկու թարգմանիչներէն 1880ին Ստեփանոս Սուլխանեանց արձակ եւ արեւելահայ բարբառով հայացուց Օթելլոն, Յովհաննէս Լալայեան ղերմաներէնի վրայէն թարգմանեց 1888ին Զուր տեղ մեծ աղմուկ կատակերգութիւնը, Սենեքերիմ թարգմանեց 1889ին Համլէթը դարձեալ արեւելահայ բարբառով եւ արձակ։ Արծրունի 1889ին Համլէթը դարձեալ արեւելահայ բարբառով եւ արձակ։ Իսկ արեւմտահայերու քով Ա. Կ. Տէտեան 1866ին արձակ թարգմանեց Իսկ արեւմտահայերու քով Ա. Կ. Տէտեան 1866ին արձակ թարգմանեց 1886ին Աստղիկ եւ Ադո- չոսմէս եւ ձիւլիէդա, Արթուրի Համբարգարթան 1886ին Աստղիկ եւ Ադո- նիսը, Գարեգին Յ. Բաբաղեան 1899ին Համլէթը, հուսկ Մաթիլտ Գ. Պաղ- միսը, Գարեգին Յ. Բաբաղեան 1899ին Համլէթը, հուսկ Մաթիլտ Գ. Պաղ- տասարեան Յուլիս կեսաբը՝ նմանապէս արձակ։ Իսկ Հ. Ա. Քասաբանտիլեան 1878ին դրաբար հայկական չափով թարգմանեց Մակբեթը։ Սովիեթական Հա- յաստանի մէջ գրական նոր զարթօնքի շրջանին նոր տպագրութեամբ հրատա- րակուեցան Յովհաննէս Մասեհեանի Մակբեթ (1934) թարգմանութիւնը՝ Ալա- ղանի, եւ Համլէթը (1936) Վահան Թովթովինցի խմբագրութեամբ։

Եղած թարգմանութիւնները կը ցուցնեն թէ Շէյքսպիրով գրաւած են աւելի արեւելահայերը, իսկ արեւմտահայերս կը պարծինք դեռ մինչև այսօր ալ միայն Պետրոս Աղամեանի պէս Շէյքսպիրեան արուեստագէտ գերասանով։ Երանի թէ ժամանակին Հ. Ա. Ղազիրկեան՝ մեղի տուած ըլլար լիակատար թարգմանութիւնը անգլիացի անմահ թատերադրին ողբերգութիւններուն ու ատով թատերական ճիւղի մշակուածին ջերմ հոսանք մը մտնէր մեր մէջ։

Շէյքսպիրի բազմաթիւ ողբերգութիւններէն ամէնէն նշանաւորները իր արտադրութեան երրորդ շրջանին (1601-1607) գրուածներն են, որոնց մէջ արտադրութեան ժամանակահատուկէն զատ Վիլիամ Հազլիտի քննադատութեան դեղեցիկէ Մակբէթը զօրեղ երեւա-կայութեան տեսակէտով, Համլէթը մտածութեան, զաղափարի եւ զգացում-ներիւ նուրբ արտայայտութեան համար, Օթելլոյ եւ Արքայ Լիր աշխոյժ գոր-

ձեւերդ, որչափ դրեթէ մեր Լուսաւորչին
միւս հնրէն: Նկարչութեան մէջ ծանօթ
անժամութիւնն է որ կը ստեղծէ զգեստուց
այդ զանազանութիւնը մի եւ նոյն անձանց
վրայ, տալով մեղ անխախտ փաստեր ժա-
մանակի տարբերութեան՝ որ կայ անոնց
միջեւ:

Անուանի բիւզանդագէտը Կ. Դիհլը ընդ-
լայնեց իւր տեսութիւնը Ս. Ստիլիանի խը-
ճանկարուց ամբողջութեան վրայ, եւ ը-
սաւ. «Քաջ կը տեսնուի՝ որ Սրբոց ու
Մարգարէից մեծ դէմքերը, ինչպէս եւ
արքայական դրան թմբկին դեղեցիկ խը-
ճանկարը, կը պատկանին յետնագոյն ժա-
մանակի մը»⁽¹¹⁾։ Եւ այլուր ուղղակի յան-
դեցաւ մեր եղրակացութեան, նոյն ինքն
ծանօթ շարժին հետ կապելով այդ կեն-
դանագրերը։ «989ին երկրաշարժի մը
պատճառաւ, կը գրէ, հարկ եղաւ վերա-
շինել մեծ՝ զմբեթը, եւ այդ առթիւ վերըս-
տին զարդանկարեցին զայն։ . . Կողմնա-
կան մեծ կամարաց՝ ներքին որմերուն վը-
րայ՝ պատուհանաց միջեւ՝ դրուեցան մար-
դարէք, եւ աւելի վար՝ կամարաց ներքեւ՝
Եկեղեցւոյ մեծ վարդապետները»⁽¹²⁾։ Հա-
զիւ երկու նկար կը գտնէ տաճարին մէջ՝
որ կարեւորն հանուիլ ի Զ՝ դար, եւ որոնք
կապ չունին տարազի խնդրոյն հետ. եւ
ուրիշներ նա եւ յետ ժ դարուն⁽¹³⁾։

Այսպէս հնախօսութիւնը, արուեստն ու պատմութիւնը կը միաբանին՝ Կոստանդնուպօլսի կաթողիկէին Լուսաւորիչն յարակից սրբոց հետ բերելու ի միջին դար, իրաւունք չտալով հակառակ խորհիլ անոնց մասին, առ որ ոչ ինչ կայ դրական՝ որուն կարելի լինի յենուլ:

Դ. — Եթէ գիտութեան ձայնը չի ներեր
Ժ դարէն վեր տանիլ Յուստինիանոսի դաս-
տակերտին հայրապետաց խումբը, եւ եթէ
գմբէթին կործանումն յառաջ պիտի բերէր
քանդումն ալ նախկին նկարուց՝ եթէ կա-
յին, եւ ստիպէր անոնց վերաշինութիւնը
տաճարին նորոգութեան հետ, եւ այդ նո-
րոգութեան մասնակից եղաւ հայազգին
Տրդատ, շատ բնական կը լինի իրեն ազ-
դեցութեան վերադրել նա եւ մեր առաքե-
լոյն խճանկարումն հօն, նկատելով՝ որ

Յուճապ մտքէն ալդ հայայտոյն հակառակութեան շրջանին դժուարաւ կրնար ծնանիլ Հայոց ալդպիտի պատիւ մ'ընելու գաղափարը :

Իրաւա է՝ թէ վերայիշեալ Նէա Մոնեայ Ս. Ղուկասու մէջ ալ նկարուած է Լուսաւորիչը (տխ. 28), եւ հօն դիւրին չէր հայ ձեռքին մերձեցումը, կամ թէ ապացոյց չունինք, թէ եւ այդ ձեռքը չատ տեղեր հասեր է արտաքոյ Հայաստանի, ինչպէս յայտնի է մասնագիտաց: Սակայն Ս. Ղուկասու պարագայն իւր մեկնութիւնն ունի: Զննելով տեսայ՝ որ Ս. Սոփիայի վեց եպիսկոպոսներէն հինգը (որոց մին է մերն ալ) տարուեր խառնուեր են նոյն եկեղեցւոյն սրբոց մէջ: Անոր արուեստագէտը փոխեր եւ իրեններուն հաւասարեցուցեր է այդ հայրապետաց եմփորոնները, անոնց կախ ծայրը լանջին կեդրոնէն փոխադրելով ձախ կողմը, եւ անփոփոխ պահեր է Լուսաւորչինը միայն: Կը հետեւի՝ որ նոյն եկեղեցւոյն կերտողաց ինքնաստեղծ գիւտը չէր մեր հայրապետը, որ այդ պարագային հաւասար պիտի լինէր այլոց, այլ միւս չորսին հետ փոխառութիւն մ'էր Բիւզանդիոնի կաթողիկէէն, եւ անոր եմփորոնը խղճի մտօք պահուած նախնական ձեւին մէջ, նկատելով իւր հայութիւնն ու տարբեր ծիսի պատկանիւր:

Ակնարկեցինք Լուսաուորչի կենդանա-
գրութեան նա եւ Բարսղի Յայսմաուորին
մէջ (տխ. 74) : Բայց հօգ նկարիչներն
ունէին իրենց առջեւ բոլոր սրբոց վար-
քերը, եւ անոնց մէջ Հայոց առաքելոյն
ալ, որ ի վաղուց անցած էր նոյն մատենին
մէջ, եւ իրենք հարկադրուած էին կենդա-
նադրել եւ զայն ամենուն հետ, առանց
դիտաւորութեան մեր պողին յատուկ պա-
տիւ մ'ընծայելու, ինչպէս պիտի լինէր Ս.
Սովիւրայի մէջ կենդանադրութեամբ, եթէ
ասոր նախաձեռնութիւնն Յունաց լինէր,
եւ ոչ Տրդատայ, ինչպէս հաւատացած եմ :

Հ. ՎԱՐԴԱՆ ՀԱՅՈՒՆԻ

(11) Ch. Diehl, *Justinien*, Paris, 481-82.

(12) Ch. Diehl, *Manuel d'art byzantin*, 506.

(13) *Ukuq*, 163-64, 506:

Կարող է մեզ կործանել: Լըսենք... Ես ա'յնպէս պատրաստ
Դըրի հոնտեղ դաշոյններն՝ որ անպատճառ կը գտնէր:
Եթէ արքան քունին մէջ չընմանէր՝ հօրս՝ Ես արդէն
Գործն ի գըլուխ կը հանէի: (Մակբեթ ցերս կը մտնէ) Ամուսի'ն իմ,

Մակբեթ

Վերջացաւ:

Զըլըսեցի՞ր դուն չըչուկ

Տիկին Մակբեթ

Լըսեցի կոի'չը բռնին

Եւ երգը մեղմ ծղրիթին. դուն չըսի՞ր բան մը միթէ

Մակբեթ

Ե՛րբ

Տիկին Մակբեթ

Այժմ

Մակբեթ

Երբոր կ'իջնէի՞

Տիկին Մակբեթ

Այո՛,

Մակբեթ

Լըսէ՛ արդ ինձ դուն.

Ո՞վ է արդեօք հոն երկրորդ սենեկին մէջ քընացողն.

Տիկին Մակբեթ

Տօնալբէյն է՞(6):

Մակբեթ

(Նայելով իր ձեռքերուն) Սոսկալի է տեսարանն այն իրօք:

Տիկին Մակբեթ

Յիմարութի'ւն է ըսե'լը սոսկալի տեսարան:

Մակբեթ

Անոնցմէ մին քունին մէջ ծիծաղեցաւ, «սպանութիւն»
Գոչեց միւսն ալ, ու զիրար արթնցուցին. Ես կանգնած
Մըտիկ ըրի: Բայց անոնք իրենց աղօթքն աւարտած՝
Դարձեալ նիւնել ըսկըսան:

Տիկին Մակբեթ

Երկուքն այնտեղ պառկած են:

Մակբեթ

Մէկը գոչեց՝ «Աստուած մեզ օրհնէ», ըսաւ միւսն «ամէն»,
Որպէս թէ զիս դահճի այս ձեռքովս տեսած ըլլային.

(6) Տընքան թագաւորին որդին է:

ծողութեան, զգացումներու բուռն փոփոխումի եւ կրքի սաստկութեան կողմէն:
Հոս իբրեւ ճաշակ դրուած կտորը Մակբեթ ողորդութեան այն մասն է,
ուր զօրավար Մակբեթը՝ որուն վհուկները գուշակած էին թէ թագաւոր պիտի
ըլլայ միացած իր Տիկնոջը հետ՝ կը դաւաճանէ Տընքան թագաւորի (Սկով-
տիոյ) կեանքին, որ իր պալատին մէջ պատերազմէ ի դարձին իջեւանած էր:
Ոճրագործութեան կը յաջորդէ Մակբեթի մէջ խղճի տագնապները, Տիկնոջը
մէջ ընդհակառակն դիտելի է հոգիի արիութիւնը՝ սրտապնդելու ամուսինը,
տիպար մը հետեւաբար քաջասիրտ ու փառասէր կնոջ՝ որ ամէն միջոց օրինա-
ւոր կը համարի նպատակին հասնելու համար. սակայն հրեշային էակ մըն ալ
է, վասն զի անոր մէջ ալ կնոջական զգայնութիւնը, խղճի խայթը եւ հոգե-
բանութեան փոփոխութիւնը կը տեսնուի Ե. արարուածէն հոս դրուած տե-
սարանին մէջ (թարգմանուած արձակ՝ ինչպէս է բնագրին մէջ ալ), ուր նէ
կը տանջուի գիշերաշըջիկի հիւանդութեամբ:

Հ. Մ. Ճ.

* * *

Բ. ԱՐԱՐՈՒԱԾ

Բ. ՏԵՍԱՐԱՆ

Մակբեթի ամբողջին գաւիթը: Ներս կը մտնէ Տիկին Մակբեթ

Տիկին Մակբեթ

Ինչ(1) որ զանոնք գինովցուց՝ արիութիւնն ինձ տըւաւ,
Ինչ որ մարեց հուրն(2) անոնց՝ վառելով զիս բորբոքեց:
Լըսենք... ճըւա'ց ահա բուն, օրհասական զերդ գուժկան,
«Գիշեր բարի»ն ահաւոր: Հոն գործի վրայ է Մակբեթ.
Բաց են դռներն ու ծառանե'րը(3) յափառացած գինով
Ծաղըր կ'ընեն խորդալով իրենց պաշտօնն: Արդէն իսկ
Բաժակներուն(4) մէջ խառնեցի թոյն, եւ հիմա կեանքն ու մահ
Գրաւի կու գան թէ անոնք պիտի ապրի'ն կամ մեռնին:

Մակբեթ (Տեսարանին ներսէն)

Ո՞վ կայ հոնտեղ(5)

Տիկին Մակբեթ

Եղո՛ւկ ինձ, կը խիթամ թէ արթնցան

Գործէն առաջ: Ոչ թէ գործն ինքնին, այլ փո'րճը միայն

(1) Կ'ակնարկէ գինին որ առատօրէն մատուակուած էր խնճոյքին տուն Մակբեթի
պալատին մէջ թագաւորին եւ Լորտերուն:

(2) Այսինքն թմրեցուց:

(3) Տընքան թագաւորին՝ որուն ծառայելու եւ կեանքը պաշտպանելու պաշտօն ունէին:

(4) Գիշերային ըմպելիքին, զոր Տիկին Մակբեթ խմցուցած էր քնանալէն առաջ, եւ
որ իր ազդեցութիւնը պիտի գործէր որոշ ժամանակէ վերջը:

(5) Շէյքսպիրի այս տողը բազմաթիւ մեկնութիւններու առիթ տուած է. մեկնիչներէն
ոմանք կը կարծեն թէ Մակբեթ այլալիւծ՝ երեւակայութեան առջեւ ուրուական մը կը
տեսնէ ու կը հարցնէ՝ թէ ո՞վ է: Բայց ուրիշներ աւելի բնական կերպով մեկնելով՝ կ'ըսեն
թէ լսած ըլլալով բուն ճիշդ՝ կը համարի մարդու ձայն լսել ու չփոթած կը հարցնէ
թէ ո՞վ կայ հոն: Այս մեկնութեան ուղիղ ըլլալը կը հասկցուի Տիկին Մակբեթի եւ Մակ-
բեթի միջեւ բացուած խօսակցութենէն որ կը յաջորդէ անմիջապէս:

Մակրեթ

Հոն երթալ

Ա՛լ չեմ ուզեր, կը վախնամ խորհելով հոն դործածներս .
Անոր վերայ վերստին նայելու չեմ յանդգնիր :

Տիկին Մակրեթ

Անարի՛ մարդ եւ տրկար, տո՛ւր հոս ինծի դաշոյններն,
Լոկ պատկերներն են մեռեալն ու քնացող պարզապէս .
Ա՛չքը մանկան կը վախնայ սոսկ նրկարուած սատանէն :
Եթէ արիւն կը հոսի դեռ՝ ես անով կը ներկեմ
Ծառաներուն երեսներն, որպէս զի թո՛ղ կարծելի
Թո՛ղ զործներն իրենք են : (Դուրս կ'ելլէ . դուրսէն դուռը կը գարնեն)

Մակրեթ

Ի՞նչ դարկ է այս դրան դարձեալ :

Ի՞նչ կայ իմ մէջս՝ որ ամէն աղմուկէ միշտ կը սոսկամ .
Ի՞նչ ձեռքեր են ասոնք, ա՛հ, որ աչքերս դուրս կը բլրեն .
Ովկիանն համակ Պոսիդեան՝ միթէ կարո՞ղ է լրւալ
Եւ ջնջել այս արիւնն իմ ձեռքէս . ո՛չ, այլ մանաւանդ
Ծովերն ամբողջ իմ այս ձեռքս բոսորադո՛յն պիտ'ներկեն,
Կանանչն անոնց փոխելով միօրինակ կարմիրի : (Ներսկը մտնէ տիկ . Մակրեթ)

Տիկին Մակրեթ

Ի՛մ ալ ձեռքերս են կարմրած քուկինիդ պէս, սակայն ես
Պիտ'չիկնէի կըրելու սիրտ մ'ըսպիտակ ինչպէս քուկդ : (Դուռը կը գարնեն)
Հարաւային դրան բախումը կը լրսեմ, քաշուինք արդ
Մեր սենեակին մէջ, քըչիկ մը ջուր կրնայ մեզ լրւալ
Այս արարքէն . տե՛ս ի՛նչքան դիւրին . հոգւոյդ զօրութիւնն
Բոլորովին լքած է քեզ : (Դուռը կը գարնեն) Ահա դարձեալ կը բախեն,
Կը լրսե՞ս դու . ցայգանոցդ հազի՛ր, զի թէ երբեք մեզ
Կանչեն՝ չկարծուի թ'արթուն ենք . մի՛ ընկճելիւ հիքարար
Խորհուրդներուդ մէջ թաղուած :

Մակրեթ

Ճանչնա՛լ դործերս . լաւագո՛յն

Պիտի ըլլար չըճանչնալ բընաւ ինքզինքս : (Դուռը կը գարնեն) Արթնցո՛ւր
Դուն զարկերո՛վըդ Տընքանն . ա՛հ, թէ ըլլա՛ր կարելի : (Դուրս կ'ելլեն)

Ե. ԱՐԱՐՈՒԱԾ

Ա. ՏԵՍԱՐԱՆ

ՏԸՆՍԻՆԷՅՆ ԱՄՐՈՑԻՆ ՄԷՋ ՍԵՆԵԱԿ ՄԸ

(Կը մտնեն բժիշկ մը եւ պալատական կին մը)

Բժիշկ

Երկու գիշեր է, ահա՛ւասիկ, որ կը հսկեմ ձեզի հետ . բայց տակաւին
չտեսայ հաւաստիքը ձեր խօսքերուն : Վերջին անգամ ե՞րբ եղաւ նէ քնաչըջիկ :

Ու սոսկումէն չըկրցայ պատասխանել իսկ «ամէն»՝
Երբոր անոնք «օրհնէ մեզ Աստուած» ըսին միարան :

Տիկին Մակրեթ

Մի՛ այդպէս խո՛ր նըկատեր, տէ՛ր, այս բաներն :

Մակրեթ

Բայց ինչո՞ւ

Ես չըկրցայ ըսել հոն «ամէն» . ես որ օրհնութեան
Պէտք ունէի, եւ սակայն բառն այն «ամէն» խրոնցաւ
Կոկորդիս մէջ :

Տիկին Մակրեթ

Պէտք է ա՛յդպէս որոճալ մըտայոյդ
Այդ արարքներն զի կարո՞ղ են խենթեցնել մեզ անոնք :

Մակրեթ

Ձայն մը կարծես լրսեցի՝ որ կը դռէր ինծի հոն .
«Դուք եւս պիտի չըքնանաք», քունը Մակրեթ կը սպաննէ,
Քունն այն անմեղ՝ միշտ քակող կնճոռոտած կծի՛կն հոգերու,
Մահը կեանքին առօրեայ, եւ հեշտ լողա՛նքը յետ խիստ
Վաստակներու, բալասանն այն վիրաւոր սրտերու,
Պընակն երկրորդ(7) մեծ բնութեան, խնճոյքին մէջ այս կեանքի՝
Բուն համադամն անհրաժեշտ :

Տիկին Մակրեթ

Իմաստն ի՞նչ է խօսքերուդ :

Մակրեթ

Տան մէջ համակ կը դռէր ձայնն այն ահեղ անդադար .
Այլեւս չկայ քուն, Բլամիս ըսպաննեց քո՛ւնը՝ ուստի
Գոտոր(8) պիտի երբեք քուն չքաշէ, Մակրեթ չընիրհէ :

Տիկին Մակրեթ

Բայց ո՞վ էր այն՝ որ այդպէս կ'աղաղակէր : Ինչո՞ւ արդ
Իշխանս ագնիւ, է՞ր կորովդ կը թուլցընես անսալով
Այսօրինակ խօթամիտ ցընորքներուն . դնա՛լ դտի՛ր
Քըչիկ մը ջուր, ձեռքերէդ լրւա՛լ վրկան այդ զաղիր .
Ինչո՞ւ իրենց տեղերէն դու հոս բերիր դաշոյններն .
Պէտք է ատոնք հոն մընան . ե՛տ տար զանոնք եւ սրսկէ՛
Քընաթմբիւր ծառայից վըրայ արիւնն :

(7) Քունը բնութեան ընձեռած ամէնէն կարեւոր բարիքն է մարդուն կեանքին համար,
ինչպէս ճաշկերոյթին մէջ երկրորդ պնակը կը նշանակէ ամէնէն կարեւոր ու սննդարար
կերակուրը :

(8) Մակրեթ՝ իշխան էր թէ՛ Գոտորի եւ թէ՛ Գլամիսի . հետեւաբար Գոտոր, Գլամիս
եւ Մակրեթ կը նշանակեն միեւնոյն անձը :

Բժիշկ

Ուշ գրէք, կը խօսի նէ. գրի առնել կ'ուզեմ ըսածները՝ լաւ պահելու համար մտքիս մէջ:

Տիկին Մակրեք

Անհետացի՛ր, անիծեալ բիծ, անհետացի՛ր կ'ըսեմ: — Մէկ երկու... այո՛, ժամանակն է զայն կատարելու...: — Սաւար է դժոխքը: — Ամօ՛թ Միլորտ, ամօթ քեզի, զինուո՛ր եւ վախկո՛տ: — Ինչո՞ւ վախնանք՝ թէ ուրիշներ տեղեակ ըլլան մեր ոճիւրին, մինչ ոչ ոք կրնայ համար պահանջել մեզմէ հղօրագոյններէս: — Բայց ո՞վ կը կարծէր թէ այդ ալեւոր մարդը այնքան արիւն ունենայ երակներուն մէջ:

Բժիշկ

Կը լսե՞ս ըսածները:

Տիկին Մակրեք

Ֆայֆի իշխանը⁽⁹⁾ կին մ'ունէր, ո՞ւր է նէ այժմ: — Ի՞նչ, այս ձեռքերը պիտի չմաքրուի՞ն երբեք: — Բաւական է Միլորտ, բաւական է, այդ քու սարսափովդ ամէն բան կը փճացնես:

Բժիշկ

Է՛հ, է՛հ, դու բաներ գիտես զոր պէտք չէիր գիտնալ:

Պալատական կին

Նէ ըսաւ ինչ որ պէտք չէր ըսել, այս ճիշտ է. Աստուած գիտէ թէ նէ ո՛րքան բան գիտէ:

Տիկին Մակրեք

Հոս դեռ արիւնի հոտ կայ. Արարիոյ բոլոր խոնկերը չեն կարող բուրումնաւորել այս փոքրիկ ձեռքը, ա՛խ, ա՛խ, ա՛խ:

Բժիշկ

Ինչպիսի՛ հառաչանք. սաստիկ ծանր բեռ կայ սրտին վրայ:

Պալատական կին

Ես պիտի չուզէի երբեք այդպիսի սիրտ մը կրել կուրծքիս տակ, նոյն իսկ եթէ տրուէր ինձ անոր անձին բոլոր փառաւորութիւնները:

Բժիշկ

Լա՛ւ, լա՛ւ, լա՛ւ:

Պալատական կին

Աղօթեցէ՛ք Աստուծոյ՝ որ այդպէս ըլլայ, տէ՛ր:

(9) Ֆայֆ՝ ամբողջ իշխանը Մակրեքի կատարած զանազան վրայ՝ կը փախչի Տընքանի թագաւորանդ որդւոյն Մալկոմի-ի քով՝ զինուորապէս օգնելու անոր: Մակրեք կը գրաւէ ամբողջ եւ կինն ալ սպաննել կու տայ:

Պալատական կին

Այն օրէն՝ երբ Նորին Վեհափառութիւնը պատերազմի գնաց, կը տեսնէի զինքը՝ որ կ'ելլէր անկողնէն, գիշերանոցը կը հագուէր, գրասեղանը կը բանար, թուղթ կը հանէր, կը ծալէր, կը գրէր անոր վրայ, կը կարդար զայն եւ կը կնքէր, ու յետոյ կը վերադառնար անկողին: Եւ այս բոլորը կը կատարէր խոր քունի մէջ:

Բժիշկ

Մեծ խանդարում իր կազմուածքին մէջ. վայելել քունի բարիքը եւ միաժամանակ արթնութեան գործեր կատարել: Այս քնէած շարժումներու միջոց բացի իր շրջելէն եւ ուրիշ գործողութիւններէն, ի՞նչ բաներ լսեցիք իր բերնէն ո՛ր եւ է ժամանակ:

Պալատական կին

Այնպիսի՛ բաներ, տէ՛ր, զոր չեմ ուզեր կրկնել:

Բժիշկ

Կրնաք ինծի ըսել, շատ կարեւոր է, եւ հա՛րկ է որ ըսէք:

Պալատական կին

Ո՛չ ձեզի եւ ո՛չ ալ ուրիշ ո՛ր եւ է մէկու, չունենալով վկաներ՝ որ խօսքս հաստատեն: (Կը մտնէ Տիկին Մակրեք ցրագ մը բռնած ձեռքը) Տեսէ՛ք, ահա՛ ինքն է որ կու գայ. իր սովորական կերպն է այս. կ'երդնում կեանքիս վրայ՝ որ նէ խոր քունի մէջ է. գիտեցէք զինքը, անշարժ կեցէք մէկդի:

Բժիշկ

Ուսկի՞ց ձեռք բերաւ այդ ճրագը:

Պալատական կին

Ուսկի՞ց, իր քովն էր այն. միշտ ճրագ ունի քովը, այդ իր հրամանն է:

Բժիշկ

Կը տեսնէ՞ք, աչքերը բաց են:

Պալատական կին

Այո՛, բայց զուրկ են զգայութենէ:

Բժիշկ

Ի՞նչ կ'ընէ հիմա. տե՛ս ի՛նչպէս կը շփէ ձեռքերը:

Պալատական կին

Այդ իր մէկ սովորութիւնն է՝ իբր թէ ձեռք կը լուայ. քառորդ ժամ մը շարունակ տեսած եմ զինքը այդ ձեռով:

Տիկին Մակրեք

Բայց հոս արատ մը կայ միշտ: